

Η ευρωπαϊκή αντίφαση της Ελλάδας

Του ΔΗΜΗΤΡΗ Α. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Η χρήση της ονομασίας «Μακεδονία» αντί «Βόρεια Μακεδονία» από την πρόεδρο της γειτονικής χώρας, Γκιορντάνα Σιλιάνοφσκα-Ντάβκοβα, κατά την πρόσφατη ορκωμοσία της, μπορεί να ιδωθεί ως αρχή μιας νέας σειράς δυσκολιών στις σχέσεις της χώρας μας με τη Βόρεια Μακεδονία. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί για τις ελληνοαλβανικές σχέσεις λόγω της υπόθεσης Μπελέρη και της ομιλίας του Αλβανού πρωθυπουργού Εντι Ράμα σε Αλβανούς ψηφοφόρους στην Αθήνα, δώδεκα μήνες πριν από τις αλβανικές κοινοβουλευτικές εκλογές του Απριλίου 2025.

Οι εξελίξεις αυτές μπορούν επίσης να ερμηνευθούν ως παραδείγματα μελλοντικών διλημάτων της Ελλάδας σε ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η χώρα μας αντιμετωπίζει δύο αλληλένδετα ερωτήματα τα οποία, παρεμπιπτόντως, ενώ είναι θεμελιώδη, δεν συζητούνται ευρέως στην προεκλογική περίοδο των ευρωεκλογών της 9ης Ιουνίου. Το πρώτο ερώτημα είναι αν και σε ποιο βαθμό η κάθε χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) υποστηρίζει την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, με αλλαγή της μεθόδου λήψης αποφάσεων στα διακυβερνητικά όργανα με πλειοψηφίες, αντί για ομοφωνία μεταξύ των χωρών-μελών. Το δεύτερο ερώτημα είναι αν και σε ποιες περιπτώσεις η κάθε χώρα-μέλος της Ε.Ε. υποστηρίζει τη διεύρυνση της Ε.Ε. με ενσωμάτωση παλιών υποψήφιων χωρών-μελών, όπως οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων (π.χ. Βόρεια Μακεδονία), και νέων υποψήφιων χωρών-μελών (Ουκρανία, Μολδαβία και –υπό προϋποθέσεις– Γεωργία).

Η Ελλάδα θέλει και έχει συμφέρον από την περαιτέρω εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Παρά κάποιες περιοδικές αμφισβητήσεις για τα οφέλη από

την ένταξη στην Ε.Ε. σε ορισμένους τομείς, το συνολικό όφελος της χώρας από τις κοινές ευρωπαϊκές πολιτικές (π.χ. αγροτική πολιτική, πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης) υπήρξε θετικό. Ο εξευρωπαϊσμός άλλων τομέων πολιτικής, στους οποίους η Ελλάδα έχει συγκλίνει προς τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. (π.χ. δικαιώματα γυναικών, ρύθμιση υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας), οδήγησε σε μεταρρυθμίσεις οι οποίες σε εμάς δύσκολα θα είχαν πραγματοποιηθεί αλλιώς. Τέλος, ως γνωστόν, η Ελλάδα έχει ενταχθεί σε δύο υποσύνολα των χωρών-μελών της Ε.Ε. Το ένα υποσύνολο αφορά τις 20 από τις 27 χώρες-μέλη που έχουν

Η χώρα μας έχει συμφέρον από «περισσότερη» Ευρώπη μακροπρόθεσμα, αλλά επωφελείται από «λιγότερη» Ευρώπη βραχυπρόθεσμα.

κοινή νομισματική πολιτική (Ευρωζώνη). Το άλλο, τις 23 χώρες-μέλη που έχουν κοινή πολιτική περιορισμού των ενδοευρωπαϊκών συνοριακών ελέγχων με ταυτόχρονη ενίσχυση της ασφάλειας (Ζώνη Σένγκεν). Ως προς αυτά, η Ελλάδα μετέχει στον «σκληρό πυρήνα» της Ε.Ε. Δεν έχει λόγους να απέχει από περαιτέρω εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μπορεί να μετάσχει σε αντίστοιχα υποσύνολα χωρών-μελών, σε άλλους τομείς, στο μέλλον (π.χ. σε μια πιο «κοινωνική» Ευρωζώνη, με πολύ πιο στιβαρές, από τις σημερινές, πολιτικές καταπολέμησης της φτώχειας). Αλλωστε η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να σταθεί μό-

νη της εάν στον 21ο αιώνα προκύψει όξυνση του διπλωματικού και στρατιωτικού ανταγωνισμού ανάμεσα σε μεγάλους «παίκτες», π.χ. μεταξύ Ευρώπης και Ρωσίας ή μεταξύ Ευρώπης και Κίνας. Σε βάθος χρόνου η Ελλάδα θα μπορούσε μάλιστα να προσβλέπει σε μια ομοσπονδιοποίηση της Ε.Ε., να θέλει «περισσότερη», δηλαδή πιο ολοκληρωμένη, Ευρώπη.

Ωστόσο, αυτό είναι το μακροπρόθεσμο συμφέρον της χώρας. Δεν είναι το βραχυπρόθεσμο. Συγκεκριμένα, η παραπάνω επιθυμητή εμβάθυνση θα συνεπάγεται και αλλαγή του τρόπου λήψης αποφάσεων στην Ε.Ε. σε κρίσιμους τομείς. Είναι δυνατό η Ε.Ε. να έχει κοινή πολιτική στάση, πολλά δε μάλλον υπολογισμοί γεωστρατηγικό ρόλο σε περιόδους διεθνών εντάσεων, εφόσον για τα σχετικά θέματα απαιτείται ομοφωνία μεταξύ των χωρών-μελών της στη λήψη αποφάσεων; Πράγματι, η άσκηση του δικαιώματος «βέτο» ή η απειλή άσκησης αυτού του δικαιώματος έχει υποβαθμίσει και θα συνεχίσει να υποβαθμίζει τη στάση της Ε.Ε. στο επίπεδο του ελάχιστου κοινού παρονομαστή των διαφορετικών στάσεων των χωρών-μελών.

Βραχυπρόθεσμα η Ελλάδα, όπως και άλλες σχετικά αδύναμες χώρες-μέλη που κείνται γεωγραφικά σε εύφλεκτες γειτονίες της ευρωπαϊκής πειέρας, έχουν συμφέρον να διατηρήσουν το δικαίωμα άσκησης «βέτο». Ωφελούνται από τη «λιγότερη», δηλαδή τη λιγότερο ολοκληρωμένη, Ευρώπη. Ας πάρουμε το παράδειγμα της διεύρυνσης της Ε.Ε. με τη δρομολογούμενη στο μέλλον ένταξη της Βόρειας Μακεδονίας ή της Αλβανίας. Μπορεί κανείς να υποθέσει ότι αν η Ελλάδα δεν διέθετε το παραπάνω δικαίωμα, τότε πριν από λίγες ημέρες η συναισθημα-

τική Σιλιάνοφσκα ή ο έμπειρος Ράμα δεν θα είχαν περιοριστεί σε συμβολικές χειρονομίες, δοκιμάζοντας τις αντιδράσεις της ελληνικής πλευράς. Και οι δύο θα είχαν κάνει πιο πικρές παρεμβάσεις, υπολογίζοντας ότι, εφόσον για τη διεύρυνση της Ε.Ε. δεν απαιτούνταν ομοφωνία των χωρών-μελών, οι ελληνικές επιφυλάξεις θα ετίθεντο στο περιθώριο από την πλειοψηφία των χωρών-μελών.

Πολλοί θα πουν ότι όλη αυτή η συζήτηση είναι ανεδαφική, γιατί η κατάργηση του κανόνα της ομοφωνίας σε κρίσιμους τομείς πολιτικής της Ε.Ε. απαιτεί την ομοφωνία όλων των χωρών-μελών. Δηλαδή οι χώρες-μέλη θα πρέπει να ομοφωνήσουν ότι θα πάψουν να ομοφωνήσουν, εξέλιξη που, μεταξύ άλλων, απαιτεί τη μεταβολή των Συνθηκών της Ε.Ε. Αυτή όμως είναι μια απίθανη προοπτική, λόγω της πικρής εμπειρίας από τέτοιες μεταβολές (π.χ. ματαιώση του Ευρωσυντάγματος κ.ά.). Πολλοί πρόβαλλαν αυτή τη ρεαλιστική αντίρρηση πριν από την πανδημία του κορωνοϊού ή τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Εκτοτε άλλαξαν πολλά. Σε ελάχιστο χρόνο η Ε.Ε. αναγκάστηκε να συντονιστεί δρώντας από κοινού σε θέματα προστασίας της δημόσιας υγείας και αναμόρφωσης των αμυντικών προτεραιοτήτων της. Είναι άγνωστο τι θα πειστεί η Ε.Ε. να κάνει στο μέλλον. Στο μεταξύ, η Ελλάδα θα συνεχίσει να βιώνει την αντίφασή της. Να έχει συμφέρον από «περισσότερη» Ευρώπη μακροπρόθεσμα, αλλά να επωφελείται από «λιγότερη» Ευρώπη βραχυπρόθεσμα.

Ο κ. Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και κύριος ερευνητής του **ΕΛΙΑΜΕΠ**.